

BOSANSKOHERCEGOVAČKI MUSLIMANI PRED IZAZOVIMA FENOMENA NOVE MISLI: PRIMJER MUSLIMANA SANSKOGA MOSTA

Haris ISLAMČEVIĆ

UDK 299.94
28-67

DOI: <http://dx.doi.org/10.26340/muallim.v21i81.1755>

SAŽETAK: U ovome radu se prezentiraju rezultati empirijskog istraživanja o prisutnosti fenomena *Nove misli* kod bosansko-hercegovačkih muslimana, a kao uzorak je odabrana jedna sredina – općina Sanski Most. Naš rad, na osnovu postavljenih pet pitanja (onto-kozmo-antropološki koncept, drugim riječima iskazano, kroz koncept Bog-Svijet-Čovjek), prikazuje prisutnost ovoga fenomena kod različito strukturiranih ispitanika: po spolu, životnom dobu, mjestu stanovanja, te obrazovanju. Anketiranjem imama s anketnog područja smo dobili značajnu svojevrsnu kontrolnu grupu koja je komparativno korištena u objašnjenju dobivenih rezultata.

Cljučne riječi: *Nova misao, New thought, New age, muslimani Sanskog Mosta, vjerovanje, Bog, Svijet, Čovjek, alternativna medicina.*

Uvod

U radu koji slijedi bit će prezentirani rezultati jednog istraživanja koje je za cilj imalo istražiti prisutnost fenomena Nove misli u vjerovanju bosanskohercegovačkih muslimana. Poštujući propozicije, u smislu obima rada, uputit ćemo na naš rad u kojem je ponuđen teološko-filozofsko razmatranje Nove misli, te prikaz društvenopovijesnoga, religijskoga kao i kulturološkoga konteksta koji su pogodovali nastanku ovoga učenja.¹

¹ Uvažene čitaocice upućujemo na integralni tekst spomenutoga naučnog rada koji je dostupan u e-formi: <https://harisislamcevic.com/teolosko-filozofsko-razmatranje-fenomena-nove-misli/>

Kao što je i logično, u cilju dobivanja što preciznijih podataka u našem istraživanju, neophodno je postaviti preciznu metodologiju i strukturu istraživanja. Strukturu istraživanja čine svrha i ciljevi istraživanja, ispitanici, zadaci istraživanja, metode istraživanja, postavljene hipoteze, znanstveni doprinos istraživačkog rada, kao i ključne riječi.

Svrha i ciljevi istraživanja

U istraživanju su postavljena dva temeljna cilja. Prvo, istraživanje će ponuditi jasno određenje i definiciju učenja Nove misli, a potom će na osnovu istraživanja u kojem su uključeni muslimani općine Sanski

Most se utvrditi nivo zastupljenosti učenja Nove misli u vjerovanju muslimana Sanskog Mosta.

Zadaci istraživanja

U cilju što uspješnije realizacije istraživanja i utvrđivanja preciznoga nivoa zastupljenosti učenja Nove misli u vjerovanju muslimana Sanskog Mosta, postavljene su višestruki zadaci istraživanja. Prije svega oni obuhvataju istraživanje fenomena Nove misli te prezentaciju njegovoga osnovnoga učenja. Bitan faktor u razumijevanju fenomena koji je predmet ovoga istraživanja jeste vremensko-povijesno ishodište, čija analiza predstavlja jedan od postavljenih

zadataka istraživanja. Unutar faktora koji su uzročnik pojave ovoga fenomena posebno pažnju usmjeriti ka krizi autoriteta, proizvodima savremene kulture te krize vlastite religioznosti. Stepenn prisutnosti učenja Nove misli će biti utvrđen empirijski. Rezultati istraživanja će predstavljati temeljni izvor informacija na kojima će se zasnivati kritički osvrt koji će uslijediti nakon prezentacije rezultata istraživanja.

Opće hipoteze rada

1. Smatramo da postoje naznake postojanja elemenata ovoga fenomena kod muslimanskih vjernika Sanskog Mosta, prije svega kao produkt krize tradicionalnoga autoriteta;
2. Pretpostavljamo da su naznake postojanja elemenata predmetnog fenomena prisutnije kod mladih muslimana Sanskog Mosta, mada nisu strogo formalno izraženi u svojem potpunome obliku nego se nalaze inkorporirani unutar postojećih vjerujućih obrazaca;
3. Smatramo da je prisutnost određenih elemenata ovoga fenomena u vjerovanju muslimana posljedica usvajanja savremenih kulturoloških obrazaca, potom krize tradicionalnoga autoriteta, a tek na kraju kao posljedica krize vlastite normativne religioznosti. Prisutnost određenih elemenata učenja Nove misli su u znatnome procentu posljedica usvajanja obrazaca ponašanja u kulturi postmoderne koji produbljuju krizu tradicionalnoga autoriteta, a koji u konačnosti generiraju krizu vlastite normativne i konfesionalne religioznosti, koja će se nastojati nadomjestiti elementima učenja Nove misli.

Ispitanici

Kreiranjem anketnih listića planirano je istraživanje realizirati na području općine Sanski Most. Istraživanje pretpostavlja kreiranje više ciljnih grupa koje će biti razvrstane

po dobu, spolu, obrazovanju i mjestu stanovanja (urbana, ruralna sredina). Posebna grupa koja će biti obuhvaćena anketiranjem jesu učenici srednjih škola, kao i učenici završnoga razreda osnovnih škola.

Imajući u vidu tehnološki napredak kao i visoko razvijenu informatičku pismenost današnjih školaraca, istraživanjem se želi utvrditi da li navedeni faktori utječu, i u kojemu obimu, na doživljaj vjere te koliko doživljaj vjere kod mladih korespondira s elementima zastupljenim u učenju Nove misli.

Anketiranjem imama s anketnog područja može se dobiti značajna svojevrsna kontrolna grupa koju ćemo komparativno koristiti u objašnjenju dobivenih rezultata.

Metode istraživanja

1. Prema prirodi istraživanja koristit će se empirijska metoda.
Empirijska metoda za cilj ima rješavanje konkretnih problema, u ovom slučaju to je fenomen Nove misli i analiza njezinoga prisustva u vjerovanju muslimana Sanskog Mosta. Ova vrsta istraživanja utječe i na opći trend u razvoju teorije, a posebno kada je posrijedi otkrivanje novih istraživačkih postupaka.
2. Prema cilju znanstvenog istraživanja ići će se korištenjem primjerene (aplikativne) metode. Naime, ova vrsta istraživanja je usmjerena k rješavanju praktičnog problema. Imajući u vidu da ova metoda može biti u formi teorije ili empirije, bit će primijenjena u radu da bi dobivene rezultate analizirali i kritički ponudili osvrt na dobivene rezultate. Kako je fundamentalna metoda neizvjesnija, za razliku od primjerene, odlučili smo se za korištenje samo potonje metode.
3. Prema funkciji istraživanja, koristit će se eksplorativna i konfirmativna metoda. Kako je fenomen kojega istražujemo uglavnom nepoznat u Bosni i Hercegovini i okruženju, eksplorativnom (uviđajnom)

metodom će se doći do spoznajnih činjenica koje će pomoći u rasvjetljavanju fenomena Nove misli. Koristit će se konfirmativna metoda kako bi se potvrdile hipoteze postavljene u radu.

4. Metoda anketiranja ispitanika će biti zastupljena u istraživanju i za cilj će imati prikupljanje informacija za obradu.

Rezultati istraživanja i diskusija

Za potrebe našega istraživanja je pripremljeno i distribuirano ukupno 1300 anonimnih anketnih listića, od kojih smo zabilježili 1079 uredno popunjenih listića. Pored informacija o dobu, spolu, mjestu stanovanja, obrazovanju, anketa kroz pet pitanja tretira odnos Bog – Čovjek – Svijet u smislu razumijevanja koncepcije dragoga Boga, razumijevanja čovjekove prirode, svrhe stvaranja Svijeta kao i pitanje o prihvatljivosti alternativnih oblika liječenja.

Realizirajući istraživanje razgovarano je sa ispitanicima i prezentirani su im razlozi našega istraživanja. Nakon sprovedene ankete, obavljani su razgovori o temi anketnog listića, svrsi te znanstvenome doprinosu samoga istraživanja. Pored naših sugrađana (gradske, prigradske i ruralne zone), ciljano smo anketirali učenike 9. razreda Osnovne škole "5. Oktobar" kao i učenike Opće gimnazije "Hasan Kikić". Ciljana grupa mladih izabrana je s pretpostavkom prisustva naznaka elemenata ovoga fenomena kod srednjoškolaca, imajući u vidu da je istraživanje izvršeno na kraju školske godine; učenici 9. razreda osnovne škole su prva naredna generacija srednjoškolaca. Smatrali smo da istraživanje u nižim razredima osnovne škole ne bi bilo relevantno, imajući u vidu kompleksnost teme koja se istražuje.

Prije realiziranja istraživanja u školi, pribavljena je suglasnost Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i

² Saglasnost br.: 10-38-5642-5/17, od 07. 06. 2017.

sporta Unsko-sanskog kantona², kao i odobrenje Etičke komisije za istraživanje sa djecom pri Pedagoškom zavodu Unsko-sanskog kantona³.

Također, anketiranjem smo obuhvatili imame s područja Medžlisa Islamske zajednice Sanski Most.⁴ Prije interpretacije dobivenih rezultata na

pet postavljenih pitanja, kako je to i uobičajeno, tabela će prikazati ukupne podatke o dobi, spolu, mjestu stanovanja i obrazovanju anketiranih.

Tabela br. 1: Distribucija ispitanika po dobi, spolu, obrazovanju i mjestu stanovanja

Dob		%	Spol		Obrazovanje		%	Mjesto stanovanja		%
			Muško	Žensko						
14-20	346	32	569	510	OŠ	333	31	Gradska zona	423	39,3
21-34	383	35,4			SSS	526	48,7	Prigradska zona	268	24,8
35 i više	350	32,6	52,7 %	47,3 %	VSS	210	19,5	Ruralna zona	388	35,9
					MR	10	0,8			

Kroz istraživanje unutar obrazovnih institucija (Osnovne škole "5. Oktobar

i JU "Gimnazija" Sanski Most) ukupno je anketirano 175 učenika. Distribuciju

pojedinačnih podataka predstavljena je u narednoj tabeli (tabela br. 2):

Tabela br. 2.: Zbirna tabela učenika osnovne i srednje škole

Dob		%	Spol		Mjesto stanovanja		%
			Muško	Žensko			
14-20	175	100	70	105	Gradska zona	72	41,1
					Prigradska zona	46	26,3
					40 %	60 %	Ruralna zona

Tabela br. 2.1.: Zbirna tabela učenika Osnovne škole "5. Oktobar"

Dob		%	Spol		Mjesto stanovanja		%
			Muško	Žensko			
14-20	76	100	37	39	Gradska zona	29	38,2
					Prigradska zona	24	31,6
					48,7 %	51,3 %	Ruralna zona

Tabela br. 2.2.: Zbirna tabela učenika JU Opća gimnazija "Hasan Kikić" Sanski Most

Dob		%	Spol		Mjesto stanovanja		%
			Muško	Žensko			
14-20	99	100	33	66	Gradska zona	43	43,4
					Prigradska zona	22	22,2
					48,7 %	51,3 %	Ruralna zona

³ Mišljenje br.: 05-402-211-3/17 od 05. 06. 2017. Mišljenje Etičke komisije PZ USK donosimo u prilogu na kraju ovoga rada.

⁴ Saglasnost br.: 01-03-1-HI/17, od 15. 05. 2017. Saglasnost Medžlisa Islamske zajednice Sanski Most donosimo u prilogu na kraju ovoga rada.

Nakon što su izložene osnovne informacije i struktura ispitanika, u ovom dijelu istraživačkog rada prezentirat ćemo dobivene rezultate, a potom će uslijediti njihova analiza.

U cilju utvrđivanja prisutnosti elemenata fenomena *Novo misli* u vjerovanju muslimana Sanskog Mosta, kreirana je anketa koja tematizira pet bitnih karakteristika *Novo misli*, a koje se mogu korelirati sa tradicionalnim religijskim obrascima.

Prvo pitanje je vezano za koncept i doživljaj dragoga Boga. U *Novoj misli* Bog (Dresser, 1919)

je predstavljen kao beskrajna inteligencija (Um) i sveprisutna sila koja boravi u svakome čovjeku (Hanegraaff, 1996). Učitelji Novoga doba će zaključiti da svako sopstvo u sebi nosi Božanski potencijal pomoću kojega stvara svoj svijet (Byrne, 2006).

Također, opisujući čovjeka kao Biće energije (koja je neuništiva), *Nova misao* nudi koncept "čovjekolikoga boga", u kojem se čovjek pozicionira kao svrha sveopćeg postojanja, *Nova misao*, kao dio onoga što bi se moglo nazvati globalnom religijskom alternativom, pod

izgovorom zagovaranja potrebe ostvarenja čovjekovoga individualizma, ciljano prouzrokuje rascjep između savremenog čovjeka i tradicionalnog "nebeskoga" Boga i na taj način kreira slobodan prostor za širenje svojega učenja.

Iako ćemo u zasebnome radu ponuditi kritički osvrt na fenomen *Novo misli* sa islamsko-teologijskoga aspekta, radi lakšeg praćenja podataka, potrebno je naglasiti da je u učenju islama dragi Bog Stvoritelj Svijeta i u njemu se stvaranjem i objavom očituje (Kur'an, 2:29; 6:102.).

Tabela br. 3: Distribucija odgovora na pitanje: Kako sebi predstavljate koncept Boga?

Kao vrhovno kosmičko biće		Svuda prisutnu silu		Stvoritelja koji se nalazi u svakoj stvari		Objavljenog i imenovanog Boga		Ostalo	
195	18 %	333	30,9 %	288	26,7 %	124	11,5 %	135	12,9 %

Iz odgovora na prvo pitanje uočljivo je da najveći broj odgovora ispitanika (30,9 %) dragoga Boga doživljava kao sveprisutnu silu, što ukazuje da koncept Boga kod anketiranih vjernika Sanskog Mosta, implicitno, korespondira s fenomenom *Novo misli*. Analizom

dobivenih odgovora, zaključujemo, da kod većine ispitanika postoji značajna odstupanja u odnosu na poimanja dragoga Boga u islamu.

U rubrici predviđenoj za otvorene odgovore, od 12,9 % odgovora, više od polovine su odgovorili

da Bog uopće ne postoji, što nam ukazuje na prisutnost krize religioznosti kod ispitanika. Prvobitna hipoteza u pogledu prisustva naznaka određenih elemenata fenomena *Novo misli* u školama ovoga područja se poslije obrađene analize i potvrdilo.

Tabela br. 3.1.: Distribucija odgovora anketiranih učenika na pitanje: Kako sebi predstavljate koncept Boga?

Kao vrhovno kosmičko biće		Svuda prisutnu silu		Stvoritelja koji se nalazi u svakoj stvari		Objavljenog i imenovanog Boga		Ostalo	
21	12 %	29	16,6 %	96	54,8 %	14	8 %	15	8,6 %

Prilikom raščlanjivanja dobivenih podataka učenika osnovne i srednje škole, veći broj otvorenih odgovora (7,5 %) u kontekstu osporavanja dragoga Boga smo zabilježili u Gimnaziji iz razloga što se gimnazijalci nalaze u životnome dobu u kojemu lakše iznose stavove po svim pitanjima, uključujući i ona koja tretiraju odnos prema religiji, za razliku od učenika osnovne škole. Zanimljivo je naglasiti informaciju, da su svi

ispitanici polaznici islamske vjeronauke, što otvara mnoge nove dileme, a prije svega moguće potrebe redefiniiranja vjeronaučnoga plana i programa srednjega obrazovanja, u smislu posvećivanja više pažnje savremenim fenomenima koji mogu da utječu na kvalitet religioznosti.

Rezultati anketiranja sanskih imama, su utvrdili procentualno podjednaku distribuciju, tako je prvi ponuđeni odgovor odabralo 18,2 %, drugu

opciju 9,2 %, dok je treću i četvrtu opciju odabralo podjednako – 18,2 %. Od 36,2 % zabilježenih upisanih slobodnih odgovora, 24 % je odgovorilo da dragog Boga doživljavaju kao Tvorca i Gospodara svjetova i svega, dok je 12,2 % odgovorilo da je Bog neograničeni gospodar.

U narednoj tabeli ćemo, procentualno, prikazati distribuciju odgovora po dobu, spolu, obrazovanju i mjestu življenja:

Tabela br. 3.2.: Distribucija odgovora po dobu, spolu, obrazovanju i mjestu življenja na pitanje: *Kako sebi predstavljate koncept Boga? (odgovori su izraženi u procentima)*

		Kao vrhovno kosmičko biće	Svuda prisutnu silu	Stvoritelja koji se nalazi u svakoj stvari	Objavljenog i imenovanog Boga	Ostalo
Dob	14-20	21	32,5	29,6	8,9	8
	21-34	19,9	47,9	7	6,7	18,5
	35 i više	9,4	34,8	24,9	23,6	7,3
Spol	muško	10,3	44,9	6,5	12,3	26
	žensko	14,8	39,6	29,8	15,6	0,2
Obrazovanje	OŠ	5,6	5	60,8	23,6	5
	SSS	13,8	40,8	29,3	13,3	2,8
	VSS	6,3	41,8	33,3	12,3	6,3
	MR	0	60	30	10	0
Mjesto stanovanja	grad	24,8	34,5	31,1	6,1	3,4
	predgrađe	20,6	31,4	29,7	18,3	0
	selo	12,4	21,7	34,4	31,5	0

Analizirajući tabelu 3.2. uočljivo je da koncept Boga, koji korespondira fenomenu *Nove misli*, najprisutniji kod mladih, što smo u jednoj od postavljenih hipoteza postavili. Također, zanimljivo je da u gradskoj zoni je zabilježen najniži nivo odgovora koji odgovaraju konceptu Boga u islamu, što nameće zaključak da je u ruralnim zonama najzastupljenija koncepcija Boga koja korespondira učenju islama, premda je i ona duboko narušena, što se vidi iz postotaka odgovora koji su prezentirani u tabeli 3.2.

Rezultati ankete distribuiranih po obrazovnome stepenu ukazuju na procentualno progresivnu liniju u prihvatanju ideja *Nove misli*. Konkretno, kod ispitanika s višim stepenom obrazovanja zabilježeni su odgovori koji ukazuju da u njihovome vjerovanju postoji veća prisutnost elemenata fenomena toga učenja. Ova konstatacija se može potvrditi i činjenicom da obrazovaniji ispitanici posjeduju veću sposobnost kritičkoga odnošenja prema tradicionalnoj kulturi i raznim kulturološkim obrascima, a koji su podlegli obrascima savremene kulture.

Naredno anketno pitanje je tretiralo pitanje doživljaja i objašnjenja čovjeka u smislu njegove duhovne strukture. Čovjek je u učenju *Nove misli* (Islamčević, 2019.) predstavljen kao biće božanskih potencija, pomoću kojih kreira svoj svijet. Kroz spomenuti naš rad smo naglasili kako fenomen *Nove misli* priznaje kako tjelesnu tako i duhovnu konstituciju čovjeka, ali posebno naglašava važnost čovjekove duhovne komponente (naročito Uma, kao ključnoga izvora "pozitivnih misli") u ostvarivanju sveopćeg uspjeha.

Tabela br. 4: Distribucija odgovora na pitanje: *Kako, u strogo duhovnome aspektu, objašnjavate šta je čovjek?*

Kosmičko biće		Biće sa potencijalno božanskim/magičnim moćima		Stvoreno biće kojega čine fizičko tijelo, duša i duh		Biće kojega čine fizičko, astralno i duhovno tijelo		Ostalo	
72	0,8 %	291	26,9 %	288	26,7 %	233	21,6 %	195	24,1 %

Rezultati odgovora na pitanje br. 2 naše ankete je ponudio ujednačenu distribuciju odgovora kada su u pitanju ponuđeni odgovori pod b, c,

i d. Međutim, zbroj druge i četvrte ponuđene opcije, nude 48,5 % ukupnih odgovora. Navedeni odgovori korespondiraju, u najužem smislu, s

učenjem *Nove misli*, odnosno, utvrđeno je da značajan broj anketiranih muslimana Sanskog Mosta egzistenciju čovjeka doživljava i objašnjava

na način kako je čovjek predstavljen u učenju *Nove misli*. Istovremeno, objašnjavajući čovjeka kao biće sa potencijalnim božanskim moćima,

narušava se religijski uvriježen opis čovjeka kao Božijeg stvorenja, te se, (ne)svjesno na taj način ozbiljno odstupa od učenja islama, koji

se, zaključujemo, tek deklarativno živi i ispovijeda. Analizom rezultata anketiranih učenika došlo se do sljedećih rezultata:

Tabela br. 4.1.: Distribucija odgovora anketiranih učenika na pitanje: *Kako, u strogo duhovnome aspektu, objašnjavate šta je čovjek?*

Kosmičko biće		Biće sa potencijalno božanskim/magičnim moćima		Stvoreno biće kojega čine fizičko tijelo, duša i duh		Biće kojega čine fizičko, astralno i duhovno tijelo		Ostalo	
11	6,2 %	23	13,2 %	112	64 %	20	11,5 %	9	5,1 %

Iz priložene tabele zaključujemo da većina anketiranih učenika (64 %) čovjeka razumijeva u skladu s učenjem islama.

Na osnovu prezentiranih rezultata, utvrđeno je da su se učenici u osnovnoj školi većinski izjasnili (od ukupnog broja anketiranih učenika, 53,6 % učenika je odabralo odgovor ponuđen pod opcijom c) da čovjeka doživljavaju kao stvoreno biće kojega čine fizičko tijelo, duša i duh, što korespondira s učenjem islama. Za razliku od učenika osnovne škole, iz odgovora anketiranih gimnazijalaca zaključuje se da u znatnome dijelu (43,2 % od ukupnog broja anketiranih gimnazijalaca) čovjeka vide kao bića sa potencijalnim božanskim moćima kojega čine fizičko, astralno i duhovno

tijelo. U odgovorima koje su upisivali, zastupljeni su odgovori da je čovjek: pokvareno biće, biće duhovnih i materijalnih potreba, biće tijela, duše, ali i ogromnoga potencijala. Zanimljivi su pojedini komentari kojeg su gimnazijalci ostavljali, kao npr. kako je čovjek kreiran isključivo od Božanske komponente kao i da smatraju da se "Uzvišeno biće" osjeća moćno kada čovjeka usmrćuje. Smatramo da je više razloga utjecalo na kreiranje ovakve percepcije kod anketiranih učenika. Prije svega, više je nego očito razočarenje u tradicionalnu paradigmu svijeta i života, u kojoj su religija i tradicija zadržavale primarnu ulogu, a koju danas, uslijed tehnološkog i znanstvenoga napretka, mladi ne doživljavaju kao obrazac svojega življenja. Također, smatramo

da razlog uslijed kojeg su anketirani učenici iskazali ovakav odnos naspram čovjeka treba potražiti i u sveopćoj materijalizaciji, u kojoj su prepoznali sadržaj koji omogućava razvoj čovjekovih sposobnosti izvan tradicionalnih religijskih obrazaca i na taj način se prouzrokuje stanje u kojem čovjek ne osjeća odgovornost za svoje postupke. Većina ispitanih imama (81,8 %) odgovorilo je da je čovjek stvoreno biće kojega čine fizičko tijelo, duša i duh, dok 18,2 % ispitanih smatra da je čovjek biće kojega čine fizičko, astralno i duhovno biće. Dakle, primjetno je prisustvo fenomena *Nove misli* i kod jednoga dijela sanskih imama.

Naredna tabela nudi procentualno distribuciju odgovora po dobu, spolu, obrazovanju, te mjestu življenja:

Tabela br. 4.2.: Distribucija odgovora po dobu, spolu, obrazovanju, te mjestu življenja na pitanje: *Kako, u strogo duhovnome aspektu, objašnjavate šta je čovjek?* (odgovori su izraženi u procentima)

		Kosmičko biće	Biće sa potencijalno božanskim/magičnim moćima	Stvoreno biće kojega čine fizičko tijelo, duša i duh	Biće kojega čine fizičko, astralno i duhovno tijelo	Ostalo
Dob	14-20	3,8	37,6	46,8	7,9	6,9
	21-34	2,6	42,2	17,2	32,1	5,9
	35 i više	4,3	39,1	18,8	36,8	1
Spol	muško	9,9	25,3	22,8	24,1	17,9
	žensko	5,9	33,4	22,1	27,1	11,5
Obrazovanje	OŠ	6,7	27,9	31,5	30,9	3
	SSS	10,9	30,6	22,8	23,9	11,8
	VSS	12,4	37,1	13,8	32,4	4,3
	MR	10	40	20	30	0
Mjesto stanovanja	grad	14,5	30,5	18,3	27,6	9,1
	predgrađe	17,2	28,4	19,4	23,9	11,1
	selo	13,4	23,4	21,8	31,7	9,7

Iz priložene tabele uočljive su naznake o prisutnosti određenih elemenata učenja *Nove misli* kod mladih kada je u pitanju i doživljaj čovjeka (njih 74,3 % se izjasnilo da čovjek predstavlja spoj fizičkog, duhovnog i astralnog tijela te da posjeduje potencijalno božansku moć). Sljedeći zaključak kojega deduciramo iz rezultata navedenih u tabeli 4.2. jeste da su frekvencije odgovora ujednačene (u odnosu na spol ispitanika), a najveća odstupanja su zabilježena u stavu da čovjek posjeduje potencijalno božanske moći.

Važno je naglasiti da i odgovori na ovo pitanje ukazuju da stepen usvajanja učenja *Nove misli* korespondira sa stepenom obrazovanja anketiranih osoba. Naime, komparirajući procenete odgovora na drugo

anketno pitanje, uočljivo je da najviši procent odgovora ponuđenih kao treće rješenje (koje je zastupljeno u učenju islama) je prisutno kod ispitanika koji imaju završenu samo osnovnu školu (31,5 %), za razliku od ispitanika sa visokom stručnom spremom, od kojih je 13,8 % odabralo odgovor da je čovjek stvoreno biće kojega čine fizičko tijelo, duša i duh. S druge strane, najveći procent odgovora da je čovjek biće sa potencijalnim božanskim/magičnim moćima je zabilježen kod ispitanika sa stepenom magistra (40 %), odnosno općenito s visokom stručnom spremom (37,1 %).

Na osnovu iznesenih podataka, zaključili smo da je viši stepen usvajanja učenja *Nove misli* prisutan kod osoba s višim stepenom obrazovanja, što je bilo i očekivano, imajući u

vidu činjenicu da napretkom u znanstvenome smislu, čovjek povećava mogućnost kritičkoga razmišljanja i korištenja isključivo diskurzivnoga uma i slobode u razumijevanju i interpretiranju života, kao mogućnosti izbjegavanja odgovornosti (jer će iz svoje slobode promišljanja crpiti argumente u smislu opravdanja njegovoga izbora), što čovjeka čini podesnijim za prihvatanje učenja *Nove misli*.

Treće anketno pitanje se odnosi na pitanje svrhe postojanja Kosmosa (Svijeta). Imajući u vidu da je čovjek u učenju *Nove misli* predstavljen kao biće energije, postojanje Svijeta predstavlja mjesto aktualizacije potpune kozmičke svijesti, ali i prostor u kojem se čovjek umrežava sa svojim Kosmičkim Umom. (Newport, 1998.)

Tabela br. 5: Distribucija odgovora na pitanje: *Koja je, po Vama, svrha postojanja Kosmosa (Svijeta)?*

Radi međusobnog umrežavanja (povezivanja) svih živih bića		Kao mjesto aktualiziranja (ostvarivanja) potpune kosmičke svijesti		Posljedica Božijeg stvaranja		Ostalo	
148	13,7 %	375	34,7 %	333	30,8 %	223	20,8 %

Dobiveni odgovori na pitanje o svrsi postojanja Kosmosa (Svijeta) ukazuju da je trećina ispitanika odgovorila da je Svijet posljedica Božijega stvaranja. Nasuprot tome, većina od 34,7 % smatra kako Svijet predstavlja mjesto ostvarivanja potpune kosmičke svijesti, što ukazuje da značajan broj ispitanika, muslimana Samskog Mosta, u pogledu svrhe stvaranja Svijeta ima uvjerenja koja korespondiraju sa učenjem *Nove misli*. Navedeni iskaz je

zabilježen, u najvećem procentu, kod mladih, što je vidljivo iz tabele 5.2. Rezultati ankete sprovedene u školama ukazuju na indikacije u percepciji i razumijevanju svrhe stvaranja i postojanja Svijeta koje ne korespondiraju tradicionalnome religijskom učenju, iako se ova tema obrađuje u udžbenicima islamske vjeronauke, što nas vraća na raniju napomenu da bi bilo nužno pristupiti redefiniranju vjeronaučnoga nastavnog plana i programa,

naročito u srednjim školama, u smislu posvećivanja više pažnje savremenim fenomenima koji mogu da utječu na kvalitet, odnosno oblik religioznosti.

Savremeni načini komunikacija, socijalnih mreža, ali i sadržaji koji se promiče kroz film, kulturu i zabavu, zasigurno utječu na svjetopogled, analogno i doživljaj dragoga Boga i čovjeka od strane mladih, a koji ne korespondira sa islamskom koncepcijom Boga, Svijeta i čovjeka.

Tabela br. 5.1.: Distribucija odgovora anketiranih učenika na pitanje: *Koja je, po Vama, svrha postojanja Kosmosa (Svijeta)?*

Radi međusobnog umrežavanja (povezivanja) svih živih bića		Kao mjesto aktualiziranja (ostvarivanja) potpune kosmičke svijesti		Posljedica Božijeg stvaranja		Ostalo	
55	31,4 %	60	34,3 %	49	28 %	11	6,3 %

Kroz mogućnost nudičenja vlastitoga odgovora, zabilježeni odgovori učenika (u Gimnaziji) mogu se sublimirati u rečenicu: "Bog je stvorio

Svijet da bi u njemu čovjeka kompromitirao i dodatno ponizio".

Smatramo da je navedena konstatacija utemeljena na svojevršnom

razočarenju mladih u politiku, a potom ekonomiju, ali i religijske institucije, imajući u vidu da su svakodnevno izloženi raznim informacijama koje

ukazuju na težak ekonomski i društveni položaj ljudi u svijetu, a posebno u našoj državi. Navedeno stanje je prije svega generirano od strane politike, koja je usko povezana sa ličnim interesima, dok je briga za obične građane i minimum njihove socijalne stabilnosti u potpunosti marginalizirana.

Smatramo da su mladi, pod dojmom izvještavanja o humanitarnim krizama širom svijeta, potresnim slikama oboljele i gladne djece u zonama sukoba i područjima pogođenim velikim siromaštvom, doživjeli i svojevrsno razočarenje u religiju, imajući u vidu da su ljudi pogođeni krizama

prepušteni sami sebi. Njihovu razočaranost produbljuje i činjenica da ljudi pogođeni humanitarnim krizama očekuju pomoć od religijskih zajednica i crkava, ali to ne dobivaju u potrebnoj mjeri. U razgovorima koje smo vodili sa srednjoškolicima, primjetno je da, "dežurnog krivca" zbog stanja u kojemu se nalazi čovječanstvo, doživljavaju višnjega Boga, smatrajući da je Njegova dužnost djelovati i svim ljudima osigurati normalne uslove za život. Kroz otvoren dijalog uočeno je prisustvo pogrešnoga razumijevanja ontološkoga smisla opskrbe, jer način na koji učenici razumijevaju

opskrbu implicira da na se zemlji ne bi smjelo biti gladi, neimaštine i nedostataka osnovnih sredstava za život svakoga čovjeka.

Odgovori zabilježeni kod imama su očekivani: 63,6 % anketiranih se izjasnilo da Svijet predstavlja posljedicu Božijeg stvaranja. Od ukupnog broja anketiranih imama, 18,2 % smatra da svrha Svijeta jeste međusobno umrežavanje svih živih bića, dok 9,2 % Svijet vidi kao mjesto aktualiziranja potpune kosmičke svijesti.

Naredna tabela nudi procentualno distribuciju odgovora po dobu, spolu, obrazovanju, te mjestu življenja.

Tabela br. 5.2.: Distribucija odgovora po dobu, spolu, obrazovanju, te mjestu življenja na pitanje: *Koja je, po Vama, svrha postojanja Kosmosa (Svijeta)? (odgovori su izraženi u procentima)*

		Radi međusobnog umrežavanja (povezivanja) svih živih bića	Kao mjesto aktualiziranja (ostvarivanja) potpune kosmičke svijesti	Posljedica Božijeg stvaranja	Ostalo
Dob	14-20	24,2	42,9	30	2,9
	21-34	23,5	42	24	10,5
	35 i više	20,6	21,7	32,2	25,5
Spol	muško	13	44,6	21,3	21,1
	žensko	13,3	45,3	19,2	22,2
Obrazovanje	OŠ	11,7	30,6	32,6	24,1
	SSS	21,4	31,6	31,8	15,2
	VSS	9,6	54,8	29,6	6,2
	MR	10	70	20	0
Mjesto stanovanja	grad	27,8	35,9	20,5	15,8
	predgrađe	25,8	34,2	28,4	11,6
	selo	28,9	24,1	44,7	2,3

Iz tabele 5.2. uočavamo nekoliko važnih segmenata u distribuciji odgovora. Prvo, zastupljenost odgovora o Svijetu kao mjestu aktualiziranja potpune kosmičke svijesti, najzastupljeniji je kod mladih (42,9 % kod ispitanika od 14-20 godina, te 42 % za dob 21-34 godine). Drugo, analizom distribucije odgovora po stepenu obrazovanja primjetno je, u odnosu na drugi i četvrti ponuđeni odgovor, obrnuto proporcionalnu zastupljenost odgovora. Dakle,

s povećanjem obrazovnog stepena ispitanika, uočava se manji postotak odgovora o Svijetu kao posljedici Božijeg stvaranja, a povećanju broja odgovora o Svijetu kao mjestu ostvarivanja potpune kosmičke svijesti. Treće, u kontekstu mjesta življenja, primjećuje se ujednačena zastupljenost odgovora, osim u ruralnoj zoni. Smatramo da navedeni rezultati iz ruralnih zona ukazuju na još uvijek prevladavajući tradicionalni svjetopogled, za razliku

od gradskih sredina, u kojima je svjetopogled ljudi izmijenjen zahvaljujući društvenim kretanjima i promjenama pod utjecajem savremenih kulturoloških obrazaca življenja. Navedene zaključke potvrđuju rezultati iz prethodnih anketnih pitanja pa se stoga može utvrditi da je na selima još uvijek izražajniji tradicionalni religijski svjetopogled, iako se on dobro reducirao, ali ne u onoj mjeri u kojoj je to primjetno u urbanim sredinama.

Kroz četvrto pitanje nastojalo se dobiti povratnu informaciju: čemu ispitanici daju prednost tijelu ili duši. *Nova misao* naglašava važnost čovjekovoga duha, izgradnju duhovnoga potencijala kao ključnog faktora u procesu čovjekovog fizičkog, duhovnog i materijalnog napretka.

Za razliku od islama koji potencira razvoj čovjekove duhovne snage kroz snagu vlastite religioznosti i osjećaja ovisnosti o dragom Bogu koji je izvor snage pravovjernog, učenje *Nove misli* razvoj duhovne snage gradi kroz snagu čovjekovih misli, predstavljajući ih izvorom čovjekove

duhovne, ali i tjelesne snage. Imajući u vidu da gurui – “iscjelitelji” *Nove misli* svoja učenja temelje na duhovnim čovjekovim konstituentima, četvrto pitanje predstavlja ujedno i uvod u peto pitanje koje tretira odnos ispitanika prema alternativnim metodama liječenja.

Tabela br. 6.: Distribucija odgovora na pitanje: Šta po Vašem mišljenju je prioritetnije (važnije)?

Važnija je duša		Važnije je tijelo		Podjednako su oboje važni		Ostalo	
255	23,6 %	183	16,9 %	416	38,5 %	225	21 %

Većina ispitanika smatra da su podjednako važni i tijelo i duša, s tim što bilježimo 23,6 % odgovora koji su prednost dali duši nad

tijelom. Isti stav su iskazali i anketirani učenici, na što ukazuju rezultati da je 50,8 % učenika smatra tijelo i dušu podjednako važnim.

Da je duša važnija od tijela smatra 27,3 % ispitanih imama dok 72,7 % smatra tijelo i dušu podjednako važnim.

Tabela br. 6.1.: Distribucija odgovora anketiranih učenika na pitanje: Šta po Vašem mišljenju je prioritetnije (važnije)?

Važnija je duša		Važnije je tijelo		Podjednako su oboje važni		Ostalo	
69	39,4 %	10	5,8 %	89	50,8 %	7	4 %

Iz prikaza rezultata u tabeli 6.1. primjećuje se povećan postotak odabira prvog ponuđenog odgovora – “Važnija je duša”, za razliku od

ukupnoga zbira odgovora. U prostoru za vlastite odgovore, učenici su pisali da je “od ponuđenih odgovora najvažnija – magija”. Kroz

narednu tabelu procentualno je prikazana distribucija odgovora po dobi, spolu, obrazovanju i mjestu življenja.

Tabela br. 6.2.: Distribucija odgovora po dobi, spolu, obrazovanju, te mjestu življenja na pitanje: Šta po Vašem mišljenju je prioritetnije (važnije)? (odgovori su izraženi u procentima)

		Važnija je duša	Važnije je tijelo	Podjednako su oboje važni	Ostalo
Dob	14-20	15,4	29,4	45,5	9,7
	21-34	28,3	36,5	24,4	10,8
	35 i više	48,1	4	35,2	12,7
Spol	muško	30,7	21,6	34,4	13,3
	žensko	34,2	22,9	32,2	10,7
Obrazovanje	OŠ	38,7	6,1	49,5	5,7
	SSS	33,1	25,3	34,8	6,8
	VSS	31,6	27,5	31,7	9,2
	MR	10	40	40	0
Mjesto stanovanja	Grad	28,2	27,9	31,9	12
	predgrađe	30	28,5	29,8	11,7
	Selo	47,7	23,7	28,6	0

Analizom podataka iz tabele 6.2., zaključuje se da većina ispitanika u dobu 21-34 godine, smatra tijelo važnijom komponentom od duše, za razliku od starijih ispitanika koji daju prednost duši (48,1 %). Kao jedan od mogućih odgovora na pitanje zašto mladi preferiraju tijelo nad dušom jeste činjenica da se nalaze u periodu kada pogledi na život su više usmjereni uživanju u životu na ovome svijetu, dok procesom starenja ljudi se izvjesnije približavaju svom biološkom kraju, što ih motivira da više razmišljaju o duši i životu koji predstoji na drugome svijetu. Zanimljivo je naglasiti da se postotak odgovora koji daju prednost tijelu nad dušom povećava u skladu sa povećanjem obrazovnog stepena ispitanika. Distribucijom rezultata po mjestu boravka, primjećuje se ujednačen postotak odgovora u gradskoj i prigradskoj zoni, dok je u ruralnoj zabilježen veliki porast,

u smislu izbora duše nad tijelom. Navedenu preferenciju je moguće razumjeti kao posljedicu nedovoljnog poznavanja tradicionalnog religijskoga učenja o jednakoj važnosti obje komponente za pojavni svijet. Tako je sasvim razumljivo da su iz tih razloga dali prednost duši kao stvorenju, koja, za razliku od tijela – ne propada.

Kroz peto anketno pitanje nastojalo se doći do stavova ispitanika u vezi sa alternativnim metodama liječenja. U spomenutom radu (Islamčević, 2019.) naglašeno je da novi religijski pokreti savremenom čovjeku nude, u cilju napretka i sveopćeg blagostanja, brza i "efikasna" "instant-duhovna" rješenja.

Pored posebno osmišljenih i organiziranih seminara, duhovnih sesansi, važno je naglasiti da se unutar redovnih aktivnosti većine firmi insistira na redovnome održavanju raznih

motivacijskih konferencija, zajedničkih izleta, sve to s ciljem unapređenja čovjekovog fizičkog, duhovnog, ali i finansijskoga stanja. Iz rezultata vezanih uz četvrto pitanje, proizlaze sljedeća dva zaključka:

- za muslimane Sanskog Mosta podjednako su važni tijelo i duša;
- anketirani muslimani Sanskog Mosta su iskazali spremnost da u procesu liječenja svojih bolesti pored savremene medicine, potraže pomoć i alternativnim metodama liječenja.

Na osnovu rezultata pripremljenih istraživanja došlo se do zaključka da anketirani građani smatraju alternativne oblike liječenja izuzetno učinkovitim i upravo iz tih razloga posljednje anketno pitanje istražuje stav muslimana Sanskog Mosta prema alternativnim metodama liječenja.

Tabela br. 7.: Distribucija odgovora na pitanje: Šta mislite o alternativnim metodama liječenja?

One su prihvatljive za mene		One nisu prihvatljive za mene		One su korisnije nego liječenje medicinom		Ostalo	
544	50,4 %	139	12,8 %	159	14,7	237	22,1

Iz navedenih odgovora zaključujemo da većina ispitanika prihvata alternativne metode liječenja, dok 14,7 % njih smatra alternativne metode liječenja korisnijim od liječenja konvencionalnom medicinom. Odgovori koji su ispitanici ostavljali pod četvrtom opcijom odgovora, ukazuju da se radi o osobama koje konvencionalnu medicinu smatraju neučinkovitim te iz tih razloga

potragu za izlječenjem potražuju putem alternativnih metoda liječenja. Dio ispitanika (12,8 %) smatra da je alternativna medicina korisnija iz razloga što konvencionalnoj medicini nije u ekonomskome interesu potpuno izliječiti čovjeka, kako bi mu mogla nuditi farmaceutske proizvode, što omogućava veliku zaradu farmaceutskim kompanijama. Također, dio ispitanika smatra jogu i

umnu meditaciju odličnim alternativnim metodama liječenja.

Alternativne metode liječenja su prihvatljive za 54,5 % anketiranih imama, dok ih 18,2 % smatra neprihvatljivim. Nadalje, 10,9 % smatra da su alternativne metode liječenja prihvatljive po potrebi, 9,1 % smatra da su prihvatljive zajedno sa konvencionalnom, dok 7,3 % smatra liječenje Kur'anom oblikom alternativne metode liječenja.

Tabela br. 7.1.: Distribucija odgovora anketiranih učenika na pitanje: Šta mislite o alternativnim metodama liječenja?

One su prihvatljive za mene		One nisu prihvatljive za mene		One su korisnije nego liječenje medicinom		Ostalo	
105	60 %	15	8,6 %	13	7,4 %	42	24 %

Kroz anketiranje učenika zabilježeno je, da većina (60 %) smatra alternativne metode liječenja prihvatljivim. U dobivenim odgovorima učenika srednje škole prisutan je značajan broj (18,5 %) ispitanika

koji smatraju da je u procesu liječenja neophodna legalizacija marihuane. U objašnjenju ankete, na upite šta se sve podrazumijeva pod "alternativnim metodama", naglašeno je da alternativne metode označavaju

svaki oblik tretmana priznatog u konvencionalnoj medicini. Pretpostavljamo da je do intenzivnije informiranosti o nužnosti legaliziranja marihuane u medicinske svrhe došlo uslijed informiranja učenika

o odluci vlada susjednih država (Republike Hrvatske, a prije nje i Republike Slovenije) o legalizaciji upotrebe marihuane u medicinske svrhe. Za razliku od Bosne i Hercegovine, u susjednoj Republici Hrvatskoj je od 2015. legalizirana upotreba marihuane u medicinske svrhe

(Večernji.hr, pristupljeno 08.03.2020.).

Naime, savremena medicina je dokazala da marihuana ublažava tegobe osobama oboljelim od karcinoma, multipla skleroze, AIDS-a, kao i PTSP-a (Kumar, 2001). Sasvim je za očekivati da će i Bosna i Hercegovina prije ili poslije, poput država u okruženju,

legalizirati upotrebu marihuane na isti način. Stoga, smatramo da bi religijske zajednice i u našoj državi, kroz inicijalne rasprave, trebale započeti ozbiljno razmatrati pitanje religijske dopuštenosti legalizacije marihuane isključivo u kontroliranim uslovima, dakle, izričito u medicinske svrhe.

Tabela br. 7.2.: Distribucija odgovora po dobu, spolu, obrazovanju, te mjestu življenja na pitanje: Šta mislite o alternativnim metodama liječenja? (odgovori su izraženi u procentima)

		One su prihvatljive za mene	One nisu prihvatljive za mene	One su korisnije nego liječenje medicinom	Ostalo
Dob	14-20	61,8	9,1	19,9	9,2
	21-34	58,1	11,6	21,5	8,8
	35 i više	56,6	18,3	14,4	10,7
Spol	muško	56,6	5,8	27,7	9,9
	žensko	47,7	7,9	30,1	14,3
Obrazovanje	OŠ	59,1	8,1	10,7	22,1
	SSS	52,4	7,5	26,7	13,4
	VSS	57,9	4,3	27,5	10,3
	MR	40	10	40	0
Mjesto stanovanja	Grad	66,3	4,8	11,8	17,1
	predgrađe	54,9	12	19,7	13,4
	Selo	37,8	11,9	34,4	15,9

Analizom ankete 7.2. uočavamo po svim distributivnim faktorima da ispitanici smatraju prihvatljivim alternativne metode liječenja. Najmanji postotak prihvatljivosti smo zabilježili u ruralnoj zoni.

Zanimljivo je naglasiti da su ispitanici u dobu 21-24 godine, u odnosu na druge dobne skupine, procentualno najviše izjasnili da alternativne metode liječenja smatraju korisnijim nego liječenje službenom medicinom.

Zaključci istraživanja

Na osnovu do sada izloženog, mogu se iznijeti sljedeći osnovni zaključci:

1. Rezultati dobiveni anketiranjem muslimana Sanskog Mosta ukazuju na to da postoje indicije o zastupljenosti

elemenata učenja *Novi misli* u njihovome vjerovanju. Postoji mišljenje da su prouzročeni prije svega avanturizmom i znatiželjom za novim religijskim obrascima, odnosno nemogućnošću pronalaska rješenja za svoje probleme unutar odgovora koje nude tradicionalne religijske zajednice i crkve.

2. Istraživanje je potvrdilo da postoje naznake o zastupljenosti elemenata učenja *Novi misli* kod mladih generacija muslimana Sanskog Mosta, koji su, u tipologizaciji ovoga fenomena, praktične a ne vjerujuće – spoznajne naravi. Također, odgovori mladih koji su zabilježeni prilikom analize rezultata istraživanja, naročito odgovore zapisane

u otvorenoj rubrici, ukazuju na prisutnost "poteškoća" u razumijevanju temeljnog učenja islama, pa kao takvi ozbiljno otvaraju pitanje autentičnosti njihovoga vjerovanja.

3. Nakon obrađenih rezultata ankete, ali i iz neposrednih razgovora koje smo obavili sa ispitanicima, nameće se zaključak da je prisutnost elemenata učenja *Novi misli* u vjerovanju muslimana prouzročilo više faktora, među kojima se posebno ističe stil življenja, utemeljen na savremenim kulturološkim obrascima, potom razočaranost u tradicionalne religijske zajednice i krizu tradicionalnog autoriteta, ali i kao odgovor na opću krizu religioznosti.

Literatura

- Byrne, Rhonda (2006), *The Secret*, New York: Atria books, str. 164.
- Dresser, Horatio (1919), *A History of the New Thought Movement*, New York: Thomas Y. Crowell, 1919, str. 166.
- Hanegraaff, Wouter J., (1996) *New Age Religion and Western Culture. Esotericism in the mirror of Secular Thought*, Leiden/New York, pog. VIII, str. 204-209.
- Islamčević, Haris (2019), "Teološko-filozofsko razmatranje fenomena Nove misli", Beograd: Kom, 2019., Vol. VIII-1, str.59-83.
- Klimo, Jon (1998) *Channeling: Investigations on Receiving Information from Paranormal Sources*, Berkeley, CA: North Atlantic Books.
- Kumar, R. N. i dr. (2001) "Pharmacological actions and therapeutic uses of cannabis and cannabinoids", *Anaesthesia*, br. 56, str. 1059-1068.
- Newport, John P. (1998), *The New Age Movement and the Biblical Worldview: Conflict and Dialogue*, Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., str. 154.
<https://www.harislamcevic.com>
<https://www.vecernji.hr>

الموجز

مسلمو البوسنة والمهرسك أمام تحديات ظاهرة الفكر "الجديد":

مسلمو سانسكي موست مثالا

حارث إسلامتشيفيتش

يقدم هذا المقال نتائج بحث تجريبي حول وجود ظاهرة الفكر "الجديد" لدى مسلمي البوسنة والمهرسك، وذلك بناء على عينة مختارة هي بلدية سانسكي موست. ويستند عملنا هذا إلى خمسة أسئلة (المفهوم الوجودي الكوني الأنثروبولوجي، وبعبارة أخرى، مفهوم الرب الكون الإنسان)، وبذلك يعرض وجود هذه الظاهرة عند فئات مختلفة من الناس: بحسب الجنس والعمر ومكان السكن والتعليم. وباستطلاع آراء الأئمة في المنطقة المذكورة حصلنا على مجموعة مراقبة خاصة تم استخدامها للمقارنة في توضيح النتائج التي تم الحصول عليها.

الكلمات الرئيسية: الفكر الجديد، New thought, New age, مسلمو سانسكي موست، الإيمان، الله، الكون، الإنسان، الطب البديل.

Summary

BOSNIAN AND HERZEGOVINIAN MUSLIMS
 IN FRONT OF THE CHALLENGE
 OF THE *NEW THOUGHT*: EXAMPLE
 OF THE MUSLIMS OF SANSKI MOST

Haris Islamčević

This article presents results of an empirical study related to the phenomenon of the New Thought and its impact upon Bosnian and Herzegovinian Muslims through the sample of one particular community- the municipality Sanski Most. This work presents, on the bases of five given questions (Onto-Cosmological concept, in other words, through the concept - God-the World- Man), the presence of this phenomenon among respondents of different structure: based on gender, age, place of living and education. The sample of imams within the surveying field gave us a significant control-group that was used comparative bases for analysing the survey results.

Key words: the New Thought, New age, the Muslims of Sanski Most, faith, God, the World, Man, alternative medicine